

slovenskih, družbo kot klerikalno in šoli nasprotno. Dal Bog, da bi to naziranje v bodoče ne bilo več utemeljeno in da bi družba krenila sedaj na nova pota napredka in pravega narodnega delovanja.

Odkrita beseda o naši šolski družbi v 31. številki Vašega cenjenega lista je bila kakor nalašč za nas zapisana, in Korošci imamo v prvi vrsti povod z veseljem pozdraviti izvolitev novega družbenega odbora, ki bo gotovo opravičil nade, ki jih stavimo vanj glede bodočega intenzivnejšega družbinega delovanja v prid koroških Slovencev.

Nesloga med goriškim učiteljstvom.

(Z Goriškega.)

Učiteljstvo na Goriškem se je jako lepo organizovalo. Poleg okrajnih društev imamo tudi važno deželno društvo za obe narodnosti, za katero si je pridobil velikih zaslug tovariš Bajta. Žal, da ne uspevajo posamezna društva tako, kakor bi morala. Da nastajajo difference med društveniki deželnega društva, je naravno, zakaj v celi deželi ni nobene take organizacije za člane obeh narodnosti, kakor je deželno naše društvo. Razmere med obema narodoma so pač tako napete, da je skupno delovanje jako težavno.

Celo prepotrebno c. kr. kmetijsko društvo, ki živi ob izdatni podpori vlade iz državnih sredstev in ki je bilo ustanovljeno za vso deželo, je prenehalo biti skupno, in smo si Slovenci morali ustanoviti svoje posebno društvo.

Vsestransko taktnemu postopanju sedanjega predsednika Bajta se je zahvaliti, da ni prišlo do ločitve v deželnem društvu, ki zamore še mnogo koristiti našemu stanu. Naj bi se tudi v prihodnje ognilo vsemu, kar nas loči, ter iskalo samo tega, kar nas združuje. Težak je bil porod deželnega društva, ki edino reprezentuje celokupno učiteljstvo naše dežele; ložji bi bil razdor in propast, pred katerim svarimo.

A tudi v okrajnih društvihi ni vse zlato, kar se sveti. Znane so difference med društveniki posebno v enem okrajnem društvu. Neiskrenost, nekolegalnost in, recimo, ljubosumnost je le prevečkrat poganjala pregloboke korenike v tem društvu. Zaraditega ni imelo naše društvo tiste privlačnosti, ki bi jo moralo imeti za vse učiteljstvo obširnega okraja. To je

bilo dalo povod, da se je bilo društvo preustrojilo s podružnicami. A še preden se je bilo pričelo delovanje na podlagi podružnic, se je pokazalo, da so napoti ravno one zapreke kakor poprej; namesto da bi odstranili nedostatke, namesto da bi zdravili rane, se je zavilo podružnicam s silo vrat, ter se društvo preustrojilo brez podružnic in začelo, oziroma nadaljevalo se je po starem, razoranem kolovozu.

Netaktnost se je zagrešila pri onem zborovanju v Gorici, kjer se je hotelo ubiti enega najbolj delavnega tovariša, društvenika Bajta, postavivši ga na sramotilni oder pred vsem društvom, in sicer zaradi stvari, ki ne spadajo kot take v društveni občni zbor. Tovariši, odborniki našega društva, sodite trezno in spoznati morate, da ste se hudo pregrešili nad tovarišem, ki je posvetil velik del svojih moči v prid našemu stanu.

Videli ste, slišali ste, da je bilo učiteljstvo precej drugih misli nego napadaleci, a so večinoma molče in z občudovanjem gledali prizor, kakršni naj se več ne ponavljajo med nami, ako sploh še upamo na složno, skupno delovanje v našem društvu. Le Jobove, hotel sem reči Bajtove, potrpežljivosti je trebalo, da se ni razdor dosegel takoj po onem napadu. Marsikomu se je utrdilo prepričanje, da tako ne more dalje. Danes mene, juri tebe, si je mislil mnogi tovariš.

Znano je pač, da ločijo učiteljstvo tudi strankarski, politički boji. Politiško mišljenje med nami je različno, temu ne more nihče oporekati. Jasno so pokazale in dokazale to tudi zadnje državnozbornske volitve. Na zunaj, pri društvenih zborovanjih n. pr. je figuriral marsikateri učitelj kot naprednjak; na volišču pa je oddal glasovnico za klerikalnega kandidata. Ali je pri takih razmerah čudno, ako je šel mnogi tovariš še korak nazaj ter celo agitiral za klerikalno stranko? Glasilo slovenskega učiteljstva „Učit. Tov.“ se bojuje proti klerikalizmu z občudovanja vredno doslednostjo; voditelji posameznih društev „Zaveze“ pa delajo proti nasvetom in dokazom svojega glasila. Pač nezdrave razmere!

Le naravno je, da je opazoval nasprotnik nezdrave naše razmere ter poizkušil zasejati med nas seme še večjega, načelnega razdora, preko katerega ni prehoda k skupnemu delovanju.

Že pred leti so poizkusili nasprotniki našega stanu z ustanovitvijo „Slomškove zveze“ v Gorici. Naskok se ni posrečil

pogosteje šel v posteljo nego h kosilu, ko se je ob opoldanji vročini vračal v Rihenberg z Brja, kjer je poučeval krščanski nauk.

4.) Izredna je bila Gregorčičeva gostoljubnost. Posebno, ko je bival na Gradišču, so se ljudje kar zgrinjali k njemu. Takrat sem ga posetil tudi jaz z dvema tovarišema. Bilo je to nekega popoldne za časa, ko sem bil izdal svojo „Slovensko zgodovino o slov. ljudski šoli“. — „Osem dan zaporedoma imam obiske“, je dejal, ko smo se mu poklonili. „Včeraj je bil tukaj prof. dr. K. Glaser“. — Ko se jaz izgovarjam, da smo prišli le za hip, želeč poznati pesnika-ljubljenca tudi po licu, me zavrne: „Ne, ne, le ostanite, jako ljubo mi je, da ste prišli. Prav želel sem si, poznati Vas, g. Leban! Z Vašim blagopokojnim bratom Avgustom sva si bila prijatelja. Oh, škoda zanj!“ — A v tem je že „Cilka“ (kuharica Gregorčičeva) postavila na mizo liter vina, šunke in kruha. Posedemo okrog mize in pesnik je z zanimanjem poslušal moja pojasnila, s kakimi težavami sem se imel boriti, spisujoč omenjeno knjigo, ker je bilo gotovih podatkov prav težko dobiti itd. Pesnik je takrat nosil še dolge lase, ki so mu segali do tilnika. Poslušajoč naše govorjenje, si je zdajpazdaj zakril obraz z rokami, a kmalu jih spet odmaknil, natočil vsem ter nas bodril: „Pijte, gospodje,

pijte!“ Ko smo bili spravili pod kapo že drugi liter, pokliče Cilko. „Cilka, stopi h krčmarju po en liter!“ — Jaz ugovarjam, da je dosti, a pesnik me zavrne: „Le pustite, g. Leban, zdi se mi, da je krčmarjevo vino za spoznanje boljše od mojega!“ —

Sicer bom o tem posetu obširneje pisal drugje. Za danes povem le še, da nam je z otročjo veselostjo kazal srebrni tintnik in zlato pero, kar je vse bil dobil v dar od goriških Slovencev.

Ko smo se poslavljali, je mene še nekoliko zadržal. In bodreč me k daljnemu delovanju, mi je krepko stisnil roko in — solza mu je zalesketala v očesu... Ne pozabim tega trenutka svoj živi dan!...

5.) Burger piše na str. 91.: „Gregorčičeva ljubezen do ženstva je bila samo idealna, taka, ki jo je lahko porabil v poeziji“. Jaz sem mnenja, da bi bilo treba v to stvar — posvetiti. V tem oziru bi nam morebiti lahko osobni prijatelj pesnikov, g. notar Ignacij Gruntar, povedal kaj več. Meni se nemogoče zdi, da bi ob sami idealni ljubezni mogel kdo podati tako krasnih pesmi, kakršne so Gregorčičeve erotične! Sodim, da je moral pesnik imeti vsekako kak ženski „vzor“,

ter se je razbil poizkus. Prav! Hvalevredno delo se je bilo storilo, a vzrokov se ni niti poizkusilo odstraniti, in nasprotnik ni obupal, ampak čakal le ugodne prilike za nov poizkus. In evo ga!

Glasila klerikalizma prijazno vabijo v svoj tabor in bombastično poročajo o „veselem“ gibanju „katoliškega“ učiteljstva, ki zopet leze v jarem, ki je na videz tako lahak in sladak.

Vam, gospod urednik, poročajo z Goriškega, da stvar ni tako huda; mi pa slišimo glasove med tovariši, da stvar ni tako nedolžna, marveč resna in vsega pomisleka vredna. Huda ni še tako, res, a utegne postati, ako so resnični glasovi, da pristopijo ali mislijo pristopiti h klerikalni organizaciji vsi, ali vsaj večina onih, ki je glasovala za klerikalne kandidate in da potegnejo s seboj primerno število učiteljic, od katerih so nekoje celo voditeljice „Marijinih hčer“.

Dovolj jadikovanja! Resnica je, da se med nami nekaj kuha in melje. Blížamo se nekemu razpotju. Kocka še ni padla. Klerikalna organizacija ni še ustanovljena. Morda je še čas, da se zabrani med nami tak razkol, kakršnega se nam naznanja in kakršen bi bil na vsak način le v veliko škodo vsemu skupnemu našemu stanu in slovenskemu šolstvu.

Diference med nami so in morda deloma tudi ostanejo, a nikakor ne bi smele biti take, da bi bile v pogubo naši samostojnosti. Komaj smo se pričeli otresati tujim vplivom, a že rijemo sami v tuji jarem. Razsodnosti večine nezadovoljnejšev sedanje društvene organizacije polagoma na srce, da premislijo dobro korak, ki ga namerjajo.

V zgled jim postavljamo tovariša Bajta, ki je bil v sedanji organizaciji. Oklenite se sedanjih društev redno dohajajte k zborovanju in shodom, povzdigajte svoje glasove, kritizirajte postopanje, prizadevajte si, da se popravijo pomanjkljivosti in odstranijo napake, a ostanite zvesti svojemu stanu, ki bo mrtev, ko izgubi neodvisnost.

Glede političkih nazorov ne smemo narazen, ne smemo postati mrtvo orodje nasprotnikov naših in naše šole. V tem pogledu se snuje nekaj, po katerem bo mogoče vsakemu učitelju vršiti političko-volilno pravo, ne da bi zatajil svojega političkega prepričanja, a tako da bo še vedno vkljub temu v korist našemu stanu. Tovariši, preden storite odločilni korak, zberimo se na

skupni pogovor, kjer poizkusimo poravnati difference in dobiti modus, po katerem ostanemo v skupni organizaciji, ki jo poizkusimo tako izpremeniti, da ne bodo z njo zadovoljni nasprotniki našega stanu, naše neodvisnosti, ampak misami. Torej poizkusite na vsak način sporavnato, da ostanemo vsaj v bistvu enotni in nerazcepljeni.

Da je to mogoče med udi enega stanu, nam jasno izpričuje duhovščina, ki je edina, četudi je krvava pod kožo kakor učiteljstvo. Posnemajmo jo vsaj v tem in glavno v tem. Upam, da nisem zaman povzdignil svojega glasu!

Star bojevnik.

Osnovni zakoni o splošnih pravicah državljanov in učiteljstvo.

(Konec.)

Zahtevajmo po naših društvi, da se berila za ljudske in nadaljevalne šole v tem smislu temeljito izpopolnijo ter da nam šolska oblast zapove, vse člene osnovnih zakonov pravilno razlagati in učiti. Kaj šolsko oblast toliko briga, če bi morda cerkvenikom to ne bilo prav!

S tem najbolje pripravimo bodoče merodajne državljane za življenje v državi, do ljubezni do očetnjave in za racionalno delovanje v splošni napredek.

Sami se postavimo odločno na eno pravo političko stališče, kakor je določen po osnovnih državnih zakonih v šolskem kakor javnem življenju. Proč s strahom in ne storimo ničesar, kar bi sicer gotovi gospodje radi, a po vseh državnih zakonih od nas nihče zahtevati ne more.

Ne opuščajmo pa, kar je važnega, kar naj vsak ve, kar nam vsem jamči za svobodo in obsoja grozni terorizem, ki od gotove strani vedno besneje pritiska na nas.

Duhovščina se postavlja kot avtoriteta nasproti nam in vsakemu izmed ljudstva, direktno zahteva, da se jim damo osebno pod komando.

Ljudstvo učijo, da je namen šole vzgajati zveste služabnike cerkve, ter se vedejo napram nam, kakor bi bila šola v istini konfesionalna, čeravno je še, hvala Bogu, javna in splošna. Kdor se jim v tem smislu brezpogojno ne vda, tega preganjajo in

najsi — nedosežen vzor!... Morda je bilo to izza mlajših pesnikovih let, takrat, ko je morebiti bil še — dijak. Kaj pa, če bi se bilo Gregorčiču tako godilo, kakor Jarneju Križaju (I. Severjev), ki je kot župnik pri Sv. Antonu pri Kopru umrl 19. junija 1890. l. 52 let star, in ki je svoji nekdanji „idealni ljubici“ postavil lep spomenik z novelo „Blaženka“ v Pajkovi Zori, tečaj II., l. 1873. Ali ne govori za moje slutnjo prekrasna Gregorčičeva pesem: „Pri mrtvaškem odru“, katere zadnja kitica slove:

„Pač blagor, blagor tebi,
tam dobro je za te!
Na solnčnem božjem nebi
oj moli še za me!“ —

Mimogrede povem, da je I. Severjev poslovenil v „Zori“ tudi „Frančiška z Rimini“, žaloigro Silvio Pellicovo. Jako, jako bi ustregel, kdor bi mogel pojasniti to stran Gregorčičevega življenja!

6.) Govoriti bočem sedaj o Gregorčičevi pesmi „Človeka nikar“. Levee pravi v svoji oceni v „Ljub. Zvonu“, da sta Gregorčičevi pesmi: „Soči“ in „Človeka nikar“ taki, „da v slovenski književnosti nimamo nobenega pesniškega pro-

izvoda, ki bi se tema pesmima mogel primerjati. Take pesmi so neumrjoče.“ —

Da umeš globokočutno in filozofsko „Človeka nikar“ ni ti treba doktorskih doktrin in po nepotrebnem se je porabilo v svrhu razlage in obrambe te pesmi toliko — črnila. S spiritistiškega stališča je ta pesem čisto lahko umevna, ona je pravo spiritistiško evangelje Gregorčičevo. Seveda, komur je spiritizem (na čigar credo prisega dandanes že nad 60 milijonov ljudi, med njimi največjih učenjakov) le „komedija“, kdor ne verjame, da so med zemljo in nebom reči, o katerih se naši šolski modrosti niti ne sanja; kdor je od materijalizma že tako prepojen, da smatra nauk o neumrjivosti človeške duše in o eksistenci Božji le za — utopijo: — tega seveda moje besede ne prepričajo. Želel bi mu vendar, da bi si nabavil vsaj knjige: „Der Spiritismus“ von Dr. Carl du Prel, Dr. Friex: „Stimmen aus dem Reiche der Geister“, posebno pa Aleksandra Aksakowega epohalno delo: „Animismus und Spiritismus“ (dva zvezka). Potem bi morda postal iz Savla Pavla! — Vsekako bi bilo jako hvaležno delo spisati študijo: „Spiritizem v